SUMMATIVEASSIGNMENT-2-2021-22	
GRADE – 8	SUBJECT- SANSKRIT
SYLLABUS – CH-9 to 15 FROM TEXTBOOK	

अपठित- गदयांश

प्र-1 अधोदतम प्रत्येक अनुच्छेदं पठत प्रश्नान च उतरत-

1- भारतवर्षः कृषिप्रधान-देशः। अत्र अनेकेजनाः ग्रामेषु निवसन्ति। कृषकाः कृषि-कार्य कुर्वन्तिअन्नानि च उत्पादयन्ति। अन्नंविना कुतः जीवनम? कृषिकार्य विना च कथम अन्नानाम उत्पादनम भवेत? अतः ग्रामाणां कृषकाणां च महत्वम। केचित ग्रामीणांः स्वेस्वे गृहे स्थित्वा कार्याणि कुर्वन्ति। यथा लौहकाराः लौहकार्यम कुर्वन्ति, कुम्भकाराः घटान रचयन्ति, तक्षकाः काष्ठेन मञ्चकान,फलकान आसन्दिकाः च रचयन्ति। अनेकेषु ग्रामेषु विधुत-सुविधा न अस्ति। जलानाम अभावे कृषिः अपि इष्टम फलं न ददाति। वस्तुतः ग्राम्य- जीवनम अति कठिनम । परम ग्रामीणाः अल्पेन एव सन्तुष्टाः भवन्ति।

क- एकपदेन उतरत-

1- भारतदेशः कीदृशः देशः?

2- के अन्नानि उत्पादयन्ति?

3- कः घटान रचयति?

4- जलाभावेका इष्ट-फलं न ददाति?

ख- पूर्णवाक्येन उतरत-

1- तक्षकाः किं कुर्वन्ति?

ग- समानार्थक पदानिलिखत-

1- कृषि   2- कुम्भ

2- रामायणम महाभारतम च द्वे महाकाव्येसंस्कृत- साहित्यस्य। एतौ ग्रन्थौ भारतीय-संस्कृतेः आधार- स्तम्भौ। आदिकाव्यं रामायणम ऋषैः वाल्मीकेः रचनाअस्ति। इदम काव्यम अष्टेषु अध्यायेषु वर्तते। ऋषिः वाल्मीकिः आदिकविः कथ्यते। महाभारतस्य रचयिता ऋषिः वेदव्यासः।महाभारतं नाम महाकाव्यम विश्व-कोषः इति कथ्यते। यत इह अस्ति न तत अन्यत्र इति मन्यते। अयं ग्रन्थः शतसहस्त्र-श्लोकेषु निबद्धः। विश्व-प्रसिद्ध श्रीमद भगवदगीता अस्य महाकाव्यस्य अंश : अस्ति। गीतायाम श्रीकृष्णः अर्जुनाय उपविशति-कर्तव्य- भावेनस्वकर्तव्यं कुरु, कर्म फलस्य आशाम मा कुरु। एषः उपदेशः जनानां हितकरः।

क- एकपदेन उतरत-

1- रामायणं कस्यरचना?

2- ऋषिः वेदव्यासः कस्यरचयिता?

3- कः आदिकविः कथ्यते?

4- किं नाममहाकाव्यं विश्वकोषः कथ्यते?

ख- पूर्णवाक्येन उतरत-

1- श्रीकृष्णः अर्जुणाय किम उपदिशति?

ग- वाक्यानिरचयत -

1-वेदव्यासः 2- श्रीकृष्ण

3- नदी-तीरे अस्ति एकः वट-वृक्षः। एकः अल्पज्ञः बालकः तस्य छायायाम उपविष्टः। पश्यति- एकस्याम लतायामविशालानिकालिन्द- फलानिसन्ति। सः चिन्तयति- अहो विचित्रम सुकोमलायाम लतायाम दीर्घानि फलानि, विशाले वट-वृक्षे च लघूनि पुष्पाणि सन्ति। नूनम एव ईश्वरः मन्दमतिः मूर्खः व । एवम चिन्तयन सः वृक्षस्य अधः तिष्ठति स्म। तदैव एकम सुकोमलम पुष्पम तस्यशिरसिपतति। सः विचारयति- यदि एतस्मिन वृक्षे विशालम फलम स्यात तर्हि अद्य मे शीर्षम भग्नम भवेत। सौभाग्येन अहम सकुशलः अस्मि। ईश्वरः यत करोतिशोभनं करोति। ननुमूर्खः अहम,न तु ईश्वरः।

क- एकपदेन उतरत-

1- वटवृक्षः कुत्र अस्ति?

2- विशालानि फलानि कस्याम सन्ति?

3- वटवृक्षे कीदृशानि पुष्पाणि?

4- बालकः कीदृशः अस्ति?

ख- समानार्थक पदानि लिखत-

1- नदी-	2- वृक्ष
3- पुष्पाणि	4- ईश्वर

4- व्याघ्रः अस्मांक राष्ट्र-पशुः। अतीव मनोहरः अयम। अस्य शरीरे पीत-कृष्ण वर्णाः पंक्तयः नितराः शोभन्ते। कदाचित अयं सघनेष वनेषु निर्भयं विहरति स्म। हन्तसाम्प्रतम व्याघ्राणां संख्याअत्यल्पाजाता। व्याघ्र जातिं सर्वनाशात रक्षितुंवन-पर्यविरण-मन्त्रालयः अनेकान उपायान करोति; परं सर्वे प्रयत्नाः निष्फलाः भवन्ति। कारणं किम?केषाञ्चित धूर्तानांलोभः अथ वावनानां छेदनम। अस्मांक वन- सम्पतिः रक्षितव्या, देशस्य राष्ट्रपशुः चापि रक्षणीयः।

क- एकपदेन उतरत-

1- अस्माकं राष्ट्रपशुः कः?

2- व्याघ्रं रक्षितुं कः उपायान करोति?

3- केषां संख्याअत्यल्पाजाता?

4- अस्माकं का रक्षितव्या?

ख- समानार्थकपदानिलिखत-

1- व्याघ्र	2- मनोहरः
3- राष्ट्र	4- वन

प्र-2 मञ्जूषायाः सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयित्वा अनुच्छेद कुरुत-

1- मञ्जुषा- (अध्यापकाः, उद्यानपालकः, विज्ञान-प्रयोगशालाः, योग्याः, पुस्तकालयः, द्वादश, भवनम , अहमदाबाद-नगरे, उद्यानम ,सुन्दराणि)

ममः विद्यालयातः अहमदाबाद-नगरे अस्ति।विद्यालयस्य भवनम विशालम। अत्र द्वादश श्रेण्यः सन्ति। अध्यापकाः छात्रान स्नेहेनपाठयन्ति। छात्राः अपि योग्याः, सन्ति। विद्यालये विशालः विज्ञान-प्रयोगशालाः, विस्तृतम क्रीडाक्षेत्रम, नृत्य-संगीत-शाला पुस्तकालयः चापि सन्ति। विद्यालयस्य पुरतः रम्यम उद्यानम अस्ति। अत्र सुन्दराणि पुष्पाणि विकसन्ति। उद्यानपालकः अत्र परिश्रमेण कार्यकरोति।

2- मञ्जुषा- (स्वतन्त्रः, स्वतन्त्रताम, देशभक्तानाम, स्वदेशम, उन्नतिः, कर्तव्यनिष्ठाः, लक्ष्यम, शिक्षणम)

स्वतन्त्रम भारतम अस्माकं गौरवम। वीराणां स्वतन्त्रताम

प्रयत्नैः वयम स्वतन्त्रः अविन्दाम। देशः अस्माकम अधुना देशभक्तानाम वर्तते। कस्यापि देशस्य उन्नतिः तदैव सम्भवति यदा देश वासिनः सुशिक्षिताः, परिश्रमशीलाः कर्तव्यनिष्ठाः च वर्तन्ते। सुशिक्षितः एव स्वदेशम प्रति स्वकर्तव्यं सम्यक जानाति। अतः सर्वेषां शिक्षणम अत्यावश्यकम। सर्वशिक्षा- अभियानम अस्मांक लक्ष्यम भवेत। निष्ठापूर्वकम कर्तव्य- आचरणं च ध्येयम।

3- मञ्जुषा- (रक्तानि, वृक्षम, उपवनम, अपृच्छत, क्रीडन्ति, पितामहेन, गुलमोहर-वृक्षः, ग्रीष्मकाले)

प्रातः सुदीपः पितामहेन सह उद्यानम अगच्छत। तत्र जनाः भ्रमनित बालाः च क्रीडन्ति ।सुदीपः एकम सुन्दरम पुष्पितं वृक्षम अपश्यत। सः पितामहम अपृच्छत एषःकः वृक्षः ? पितामहः अवदत एषः गुलमोहर-वृक्षः अस्ति। ग्रीष्मकाले गुलमोहर-वृक्षे सुन्दराणि रक्तानि पुष्पाणि आगच्छन्ति। गुलमोहर- वृक्षै उपवनम रमणीयम।

रचनात्मक-कार्यम

प्र-3 चित्रं दृष्टवा मञ्जुषातः पदानि च प्रयुज्यवाक्यानिरचयत-

1- मञ्जुषा- (दीपावलि, दीपकाः, महिले, श्रृंगार, प्रज्वलन्ति, पिता-पुत्र)

- इदं चित्रं दीपावलि पर्वस्य अस्ति।
- अत्र महिले पुरूषौच दीपान प्रज्वलयन्ति।
- तत्र अनेके दीपकाः प्रज्वलन्ति।
- पिता पुत्रं च दीपान दृष्टवा प्रसीदतः।
- महिलेश्रृंगार अकुरूताम।

2- मञ्जुषा- (रक्षाबन्धन, भगिनी, भ्रातर, उपहारं, रक्षार्थ, रक्षासूत्र)

- इदं चित्रं रक्षाबन्धन पर्वस्यअस्ति।

- अत्र भगिनी भ्रातरं रक्षा सूत्रं बध्नाति।
- भ्राता प्रसन्नः भवति।
- सः भगिन्यै उपहारं यच्छति।
- सः भगिन्याः रक्षार्थ वचनानिअपि यच्छति।

3- मञ्जुषा- (वन, वन्यजीवाः, मयूरः, मृगः,वृक्षाः, उपविशति, अनेके)

- इदं चित्र वनस्यअस्ति।
- अत्र अनेकेवन्यजीवाः सन्ति।
- मयूरः इतस्ततः भ्रमति।
- मृगः तत्र उपविशति।
- वनेअनेके वृक्षाः सन्ति।

प्र-4'आम' ,'न' इति लिखत-

1- अभिवादनशीलस्य किमपि न वर्धते - न

2- मातापितरौ नृणां सम्भवे कष्टं सहेते। - आम

3- आत्मवशं तुसर्वमेवदुःखमस्ति। - न

4- येनपितरौआचार्यः च सन्तुष्टाः तस्यसर्वेतपः समाप्यते। - आम

5- मनुष्यः सदैवतदेवकर्मकुर्यातियेनान्तरात्मातुष्यते। - आम

6- मनुष्यः सदैवमनः पूतं समाचरेत। - आम

7- कातरो युद्धे युदध्यते। - न

8- कस्तूरी मृगात जायते। - आम

9- मृगात सिंहः पलायते। - न

10- कंसः जघान कृष्णम। - न

11- तक्रं शक्रस्यदुर्लभम। - आम

12- जयन्तः कृष्णस्य पुत्रः। - न

प्र-5 भिन्नप्रकृतिकं पदं चिनुत-

1- गच्छति, पठति, धावति, अहसत, कीडति। - अहसत

2- छात्रः, सेवकः, शिक्षक, लेखिका, कीडकः। - कीडकः

3- पत्रम, मित्रम, पुष्पम, आम्रः, फलम, शाखा। - मित्रम

4- व्याघ्रः, भल्लूकः, गजः, कपोतः, वृषभः, सिंहः। - कपोतः

5- पृथिवी, वसुन्धरा, धरित्री, यानम, वसुधा। - यानम

व्याकरण

प्र-6 समानार्थक पदानि लिखत-

- स्थिरा - अचला
- चलः - गतिशीलः
- शिक्षणे - अध्यापने
- पथि - मार्गे
- हृदये - मनसि

- योगदानम - अवदानम
- रूढिः - प्रचलित- प्रथा
- प्राथम्येन - सर्वप्रथमम
- करिणाम - गजानाम
- अभूत - अभवत
- वन्द्या - वन्दनीया
- बुध्यते - अवगम्यते
- घटः - कुम्भः
- सञ्जधान - अमारयत

प्र-7 विशेष्य- विशेषणानाम उचितं मेलनम कुरूत -

विशेषण-पदानि	विशेष्य-पदानि
• अयम	प्रदेशः
• संस्कृतिविशिष्टायाम	भारतभूमौ
• महत्वाधायिनी	संस्कृतिः
• प्राचीने	इतिहासे
• एकः	समवायः
• काञ्चित	शान्तिम
• स्वच्छानि	गृहाणि
• पिहिते	अवकरकण्डोले
• स्वच्छता	स्वास्थयकरी
• गच्छन्ति	मित्राणि
• अन्यत	अवकारम
• महती	क्षतिः

प्र-8 तदपदानां कृते संस्कृत पदानि लिखत-

तदभवपदानि	संस्कृत पदानि
• सात	सप्त
• बहिन	भगिनी
• संगठन	सड़घटनम
• बाँस	वंशम
• आज	अद्य

- खेत — क्षेत्रम
- कोख — कुक्षि
- साथ — सह
- गोद — क्रोडम
- भाई — भ्राता
- कुआँ — कूपः
- दूध — दुग्धम
- कमजोर — कातरः
- बादल — मेघः

प्र-9 संस्कृत भाषयां वाक्यप्रयोगं कुरुत-

1- विद्या-अभिवादनशीलस्यविद्या वर्धते।

2- तपः-मातापितरौ स्वपुत्रस्य पालनेतपः कुरुत।

3- समाचरेत-मनसाविचार्य एव कर्मसमाचरेत।

4- परितोषः- शुद्धाचरणेन परितोषः भवति।

5- नित्यम-जनैः नित्यं शुद्धाचरणेन कर्तव्यम।

6- उपरि- वृक्षस्य उपरिखगाः तिष्ठति।

7- आदानम-विद्यायां आदानम प्रदानंसदैवकुर्यात।

8- परकीयम- कदापिपरकीयम अननं वृथा न कुर्यात।

9-विषमता-नारी-नरयोः कदापि विषमता न भवेत।

10- व्यकितगतम- वयंव्यकित गतम स्वार्थ त्यक्त्वा सर्वहितम चिन्तयेम।

11- आरोहः- वृक्षे आरोहः हानिकरः: अपिभवति।

साहित्य

प्र- 10 एकपदेन उतरत-

1- अस्मांक देशे कति राज्यानि सन्ति? - अष्टाविंशति

2- प्राचीनेतिहासे काः स्वाधीमनाः आसन? - सप्तभगिन्यः

3- केषां समवायः सप्तभगिन्यः उति कथ्यते? - सप्तराज्यानाम

4- अस्मांक देशे कति केन्द्रशासित प्रदेशाः सन्ति?- सप्त

5- सप्तभगिनी प्रदेशे कः उद्योगः सर्व प्रमुखः? - वंश-उद्योग

6- नृणां संभवे कौ क्लेशं स्हेते? - मातापितरौ

7- कीदृशं जलीपबेत? - वस्त्रपूतम

8- नीतिनवनीतम पाठः कस्मात गंन्थात सङ्कलित?- मनुस्मृतेः

9- उद्यानम कैः निनादैः रम्यम? - मृगगणद्विजैः

10- दुःखं किं भवति? - परवशम

11- आत्मवश किं भवति? - सुखम

12- कीदृशीनां कुरीतीनां सावित्रीमुखरं विरोधम अकरोत? - सामाजिककुरीतीनाम

13- केकूपात जलोदधरणम अवारयन? - उच्च्वर्गीयाः

14-विधवानां शिरोमुण्डनस्य निराकरणाय सा कैः मिलिता?- नापितैः

15- साकासां कृते प्रदेशस्य प्रथमं विद्यालयम? - कन्यायाम

16- इयं धरा कैः स्वर्णवद भाति? - शस्यै

17- भारतस्वर्णभूमिः कुत्र राजते? - क्षितौ

18- इयं केषां महाशक्तिभिः पूरिता? - अणूनाम

19- इयं भूः कस्मिन युतानाम अस्ति? - प्रबन्धे

20- अत्र किंसदैवसुपर्णमस्ति? -खाद्यान्नभाण्डम

प्र-11 श्लोकाशान योजयत-

1- त्रिशूलाग्निनागैः पृथिव्यस्त्रघोरैः

अणूनांमहाशक्तिभिः	पूरितेयम।
सदाराष्ट्ररक्षारतानां	धरेयम
क्षितौराजते	भारतस्वर्णभूमिः।।
2- इयं वीरभोग्या	तथा कर्मसेव्या
ज्गदवन्दनीया च	भूः देवगेया।
सदापर्वणामुत्सवाना	धरेयं
क्षितौराजते	भारतस्वर्णभूमिः।।
3-कस्तूरी	जायतेकस्मात?
कोहन्ति	करिणां कुलम?
किं कुर्यात	कातरो युद्धे?
मृगात सिंह	पलायते।।
4- वृक्षाग्रवासी	न च पक्षिराजः
त्रिनेत्रधारी	न च शूलपाणिः।
त्वगवस्त्रधारी	न च सिद्धयोगी
ज्लंबिभ्रन्न	घटो न मेघः।।
तक्र शक्रस्य	दुर्लभम

*यथानिर्देशमुत्तरत–

(क) 'महोदये! मे भगिनी कथयति'– अत्र 'मे' इति सर्वनामपदं कस्यै प्रयुक्तम्?
उत्तर–'महोदये! मे भगिनी कथयति' – अत्र 'मे' इति सर्वनामपदं स्वरायै प्रयुक्तम्।

(ख) समाजिक–सांस्कृतिकपरिदृश्यानां साम्याद् इमानि उक्तोपाधिना प्रथितानि– अस्मिन् वाक्ये प्रथितानि इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम्?
उत्तर–सामाजिक - सांस्कृतिकपरिदृश्यानां साम्याद् इमानि उक्तोपाधिना प्रथितानि – अस्मिन् वाक्ये प्रथितानि इति क्रियापदस्य कर्तृपदं भवति

'प्रथनम्' इति।

(ग) एतेषां राज्यानां पुनः सङ्घटनम् विहितम् – अत्र 'सङ्घटनम्' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं किम्?

उत्तर– एतेषां राज्यानां पुनः सङ्घटनं विहितम् – अत्र 'सङ्घटनम्' इति कर्तृपदस्य क्रियापदं भवति 'सङ्घटति' इति।

(घ) अत्र वंशवृक्षाणां प्राचुर्यम् विद्यते – अस्मात् वाक्यात् 'अल्पता' इति पदस्य विपरीतार्थकं पदं चित्वा लिखत?

उत्तर– अत्र वंशवृक्षाणां प्राचुर्यं विद्यते - अस्मिन् वाक्ये 'अल्पता' इति पदस्य विपरीतार्थकं पदं हि 'प्राचुर्यम्' इति।

(ङ) 'क्षेत्रापरिमाणैः इमानि लघूनि वर्तन्ते' – वाक्यात् 'सन्ति' इति क्रियापदस्य समानार्थकपदं चित्वा लिखत?

उत्तर–'क्षेत्रपरिमाणैः इमानि लघूनि वर्तन्ते' - अस्मिन् वाक्ये 'सन्ति' इति क्रियापदस्य समानार्थकं पदं हि 'वर्तते' इति।

*संस्कृतभाषयां वाक्यप्रयोगं कुरुत–

(क) विद्या - विद्याविहीनः पशुभिः समानः।

(ख) तपः - ग्रामं निकषा तपश्चरति तापसः।

(ग) समाचरेत् - नित्यं गुरुसेवां समाचरेत्।

(घ) परितोषः - सन्ततेः सार्थकतायां पित्रोः सन्तोषः सञ्जायते।

(ङ) नित्यम् - पठामि संस्कृतं नित्यम्।